

MILYENEK A KÁRPÁTOKON KIVÜLI MAGYAROK?

1. Eredetük, sorsuk és számbeli adataik végigkövetése után azt vizsgáljuk a Kárpátokon kívüli magyarokban, ami állandó, nem változó bennük. Idézzük! meg a szemünk elé őket utazók leírásain és kutatók feljegyzésein keresztül: milyen a külsejük, környezetük s ismerjük meg szokásaikat, tulajdonságaikat, jellemüket.

a. A moldvai magyarság értékes emberi tulajdonságait Gegő írta le először (31: 50–1. o.):

A' moldvai magyaroknak a' moldvánoktól eltérő saját tulajdonságaik, szokásaik; jelesen:

1. A' munkásság: mellynél fogva, midőn a' lomha oláhok pitát, málét rágnak; ezek buza kenyeret is esznek. Midőn azok még alruháikat is gyapjúból hordozzák; ezek kender, len, pamut vagy gyapot önszövetet viselnek. Midőn azok porban üldögélve esznek 's alusznak is; ezek székeket, asztalt 's divánt (ágyat) használnak kényelmükre... Ezek mindenben tehetősök. Innét vehette a' következő bojár közmondás is eredetét: „Egy magyar tiz moldován”; értsd: feletti.

2. A' vendégszeretet. Ezt a' moldovánokban sem tagadhatni; mert saját tapasztalásomból tudom, hogy az utazóval az oláh is kész megosztani falat máléját... De őket sokkal felülmúlják a' székely származatu telepek; ezeket pedig a' chángók, kik, kivált a' magyar vándort az utról is behívják hajlékukba, mondván: „Jöjjön bé lelkezkém! megebédelem”, 's miután megvendéglettek, magok köszönik meg „Az Isten fizesse meg a Krisztuszkának” szavakkal, hogy a' vendég őket meglátogatni sziveskedett.

3. A' nemzeti összetartás: melynél fogva, ha valaki közülök térvénytelen tettei miatt fogságba jut, ők azért az illető előjáróság előtt kezeskednek, 's a' vétkeket magok fenytik. A' kivetett adót egymás közt elintézik. Egymást segítik, látogatják, vigasztalják 's a' t.

4. A' külső és belső tisztaság. Ez olly tulajdonuk a' moldvai magyaroknak, hogy ha az utazó egy házkörbe betekint 's azt csinosan találja, ha lakosait nem látja 's hallja is, bátran magyarokra számolhat; kivált, ha már oláhok körében is vala. A belsőre nézve elég legyen azt mondani, hogy a magyarok nem ismerik az oláh tschugubinát (kerítő); sőt nevendékeiknek a' szülői jelenlét kívüli társalkodást is tiltják.

Petrás Ince feleletei Döbrentei kérdéseire, mindennapi életükről, ruházatukról s Petrás egy-két hosszú megfigyelésen alapuló tapasztalatáról adnak számot (35):

3. kérdés: Földművesek-e? pásztoremberek-e? vagy miféle mesterséget űznek?

Legnagyobb számmal földet, buza, rozs, árpa, len, kender, és legtöbb tengeri vagy törökbuza alá (mellyet Puj-nak neveznek) kitűnő szorgalommal művelnek; mellynek lisztjéből a közönséges kenyér helyett használt moldovai eledelt, a' „malét” csupán vízzel és sóval egybekeverve üstben főzik... Mivelik továbbá a' szőlőt is nem kis szorgalommal, ha nem mindenütt is, és a bor eltartására szükséges edényeket, hordókat készítenek, nem csak magoknak, hanem nagy mennyiségben az orosz és lengyelországi borárusok' számára is, Moldvából minden évben nagy mennyiséggel kiviendőket... Az asszonyok nagy szorgalommal fonják és szövik a' gyapjat, lent, kendert, selymet és pamutot, mellyekből mind ünnepi, mind viselő ruhájokat, férjeik' gyermekeik' magok' és leányaik' számára tulajdon kezeikkel készítik; el is adnak len, kender, gyapot, vászon és gyapjuból mindenféle színekkel készített szőnyegeket, mellyeket tulajdonképen „festékesek”-nek neveznek... Pásztorságot a' figyermekek közönségesen a felserdülésig gyakorolnak; tartanak pedig juhokat, mellyeknek őrzését szeretik az oláhokra bízni; legnagyobb szorgalommal tenyésztik a' szarvas marhákat, mellyeknek segedelme által művelik a magok 's földes uraik földjét; lovakat gyéribben tartnak, ezeket inkább lovaglásra mint szekerezésre vagy kényelmükre használják, mellyeket többnyire meg sem szelidítve tenyésztene, 's szabadon járni engedik az erdőkön... Az ifjaknak télen kötelességük a' barmokra gondot viselni, a lányok pedig a bolondulásig ingváll varrásban és apró gyöngy fűzésben töltik téli napjaikat. Varnak pedig arany, selyem és pamut mindenféle színű fonalból; de csak akkor válik dicséretére sok varrása, ha tulajdon szorgalma által készült len, gyapot vagy kender vászonra hí-

mezte... A' gyümölcsfák' nemeit elég szorgalommal szaporítják ... A' falvak pedig, főképp a' termékenyebb helyeken, a gyümölcsfáktól erdőnek képeztetnek... A' szilvások nagy számmal ültetnek és közönségesen bőven gyümölcsöznek, mellyek gyümölcséből magok is nem ritkán égetik az „égetett bort” (pálinkát); legtöbben pedig zsidóknak adják gyümölcsüket kifőzésre, ha veszteséggel is, mert magok azzal „mocskolódni” (így ejtik ki) nem szeretnek..

4. kérdés. Öltözete a férfinak millyen? millyen a néemberé?

Ruházata a' férjnek közönségesen ez: Széles és hosszú ing, szűk gatyá, öv szőrből szöve a' nők' munkája vagy török műv, mellyet ismét széles derékszíjj „Dézsó” vagy keskenyebb gombosújj szorít derekukhoz; gypju szövötű nadrág, mellyet harisnyának neveznek, bocskor vagy csizma, mint az érdek hozza. A' fejét, napjaiban a' télnek fehér vagy fekete kerekded kucsma, nyáron pedig közép magas tetejű kalap veres vagy fekete szőrszalaggal kerítve fedi. Az ifjakét kedveseiktől kötött, gyöngyfűzér ékesíti. A' némberek' öltözete áll szinte hosszú vászony-ingből, mellynek válla különféle hímekek ha ki nincs varva 's a' hátán 's mellén lemenő része ha nincs a' szokás szerinti varással ellátva és nem tiszta, az a' hölgy' hanyagságának ocsmány jele. Fejök fehér lenkendővel mindenkor úgy be van burkolva, hogy csupán ábrázatjok ismerhető. Alsó ruhájokat teszi egy magok által szőtt kerekítő, mellyet vagy kerekítőnek, vagy oláhosan katrinczának neveznek, és vagy festett gypjuból különféle színekkel öltve, vagy csupán sűrű kenderfonálból van szöve... A' leányzók nyakok körül igen sok rendű, különféle szinti gyöngyfűzerek lengnek, a' legközönségesebb apró gyöngyből. Hátaikon pedig övezetjükig lógnak minden szinti keskeny szalagok, melyeknek egyenlő hosszúságu végeiken színlett arany 's ezüst pénzcskék villognak... Az itt leirt öltözet' rende úgy látszik, 's úgy is van, hogy egy az oláh viselettel... Meg kell azt nem ok nélkül jegyezni, hogy valamint a' férfiak, úgy a' nőnemnek is ruhái különböznek az oláhok' ruhájától... Az asszonyi 's leányi ékességek 's piperézések sokkal kitünőbb illedelemmel és tisztességgel használtatnak, mint az oláhoknál... El lehet pedig bátran mondani, hogy magyarjaink igen szeretik megtartani régi öltözeteiket...

11. kérdés. Tudnak-e arról, hogy van magyar király, erdélyi fejedelem, 's magyar nemzet, külön függetlenségü szabadsággal, 's rokonnak tartják-e ezzel magokat?

Létéről a' magyar királynak 's erdélyi fejedelemnek csak a' hirekből 's utazóktól tudnak valamit; de igen keveset, vagy semmit függetlenségükről 's jogaikról (ha kivesszük az Erdélyből bevándorlottakat); minthogy a' mostani állásukhoz képest azokról fogalmuk sincs. Pedig azokat a „nagy magyarországi magyaro-

kat” (így szeretik nevezni ők magok) őseiknek mondogatni benső tetszéssel szeretik, ‘s azokkal ismeretlen atyafiságról álmodoznak.

28. kérdés. Van-e bennük átköltözésre kedv, mint a’ németben, ki honát akár melly más földdel hamar felcseréli, vagy annyira ragaszkodnak-e moldvai lakukhoz, hogy azt, ha Magyarországra vagy Erdélybe jöhetnének is, el nem hagynák?

Semmi kedvet vagy kíváncsiságot nem mutatnak a’ kiköltözésre, sőt Moldovában is az őseiktől lakott földről csak akkor mozdulnak meg, más földes úr’ határin szállásozandók, ha a’ földesuri rendkívüli ígát nem győzvéen, marhájukból ‘s élelmükből kifogynak. Mert némelly helyeken annyira robotoltatják, hogy lehető szorgalmuk mellett adójuk ‘s uri munkájukon kívül nagy gondba kerül mindennapi élelmüket megszerezni. Még is nincs eset, hogy csak a’ szomszéd Erdélybe is menekült volna bár egy család, lakhelyét változtandó. Általában a’ költözéstől mint a’ tüztől irtóznak.

Ballagi Aladár a klézseiek s forrófalviak, a magyarságukat jobban megőrzött déli csángók szókincsét, kifejezéseit s tárgyait figyelte meg jól (72: 9–15. o.):

A klézseiek első pillanatra oláhoknak tünnek fel. Nemcsak ruhájok, de termetök és arcvonásaik is oláhra vallanak. A férfiak középtermetűek, hajlékony testtartással. Többnyire gesztenye színű finom hajok, lágy mint a selyem; szabadon omlik vállakra, de a tövét, homlokukon, halántékukon és nyakok szirtjén beretváltják. *) Arcuk hosszúkás, szögletes és jobbára himlőhelyes.

A nők kicsinyek, korán vénülnek s hamar összetöpörödnek, mert oláh szokás szerint igen korán mennek férjhez. A húsz éves leány már meghagyatott, vagyis vénlány sorba számít. Egész testalkatú, de különösen végtagjaik rendkívül finomak. Többnyire szókék s kék- vagy macskaszeműek. Fölötte szemérmesek, nem járnak tárt mellel, mint az oláhok s fejüket fehér lenkendővel úgy beburkolják, hogy csupán arcélük vehető ki. Az oláh csugubinának (kerítő) nincs náluk keresete. Az újszülöttek közül is legföljebb ha 1 százaléka törvénytelen. A fiatalság erkölcsére leányoknál a vatavicák, legényeknél a vatávok ügyelnek fel, kiket évenként közakarattal választanak vezéreikül a maguk sorai-ból...

A klézseiek mint igazi csángók, selypesen, vagy mint a szász-kutiak mondják, pejpesen beszélnek. Csángóknak hívják magukat... A pejpes beszéd abban áll, hogy többnyire c-nek, néha a szó elején s-nek, ejtik a cs-t; az s-et meg sz-nek.**) Hozzájárul

*) Ez törökös szokás s még a kunoktól örökölhették a csángók (Györfy (172), amint erről már volt szó).

**) E hangokat pontosan Wichmann figyelte meg (114).

még kicsinyítőrag folytonos használata, pl. papocka, cókocka, leányocka, lelkeckém. E sajátságukat bizton elárulják, mihelyt kinyitják a szájukat. Mert a csángó alázatos köszönéssel fogadja a feléje közeledőt s nincs oly köszöntés-módja, melyben benne ne lenne a c, vagy az sz; ilyenek: dicértesszék a Jézusz, Iszten ál-gya még, Isztennek hagyom, Iszten hirivel járjon...

Korán reggel indultam Forrófalva felé, Zajzon János szekeres-gazda „karucáján”.

A lókaruca magyarán fakószekér, melyhez kenderhám dukál. Kis kurta oláhszekér, melyet a gazdák maguk csinálnak. Egészen fából van, kovácsmunka nincs rajta, mert a lakosok a vasmunkához nem értenek. Kócos, macskaló van befogva két rúd közé, melyek fölött a levegőben libeg a fájárom. Oroszországban mindenütt ily fájárom van minden szekéren...

A fakószekér nyújtóján degetes bödön lógingázik. A deget, vagy dohot (Erdővidéken keréksár, az Alföldön kulimász) annyi mint szekérkenőcsül szolgáló föld zsirja. Mojnestre telepedett szé-kelyek ássák, oly módon, hogy a föld kövérségét kitapogatván, degetkutát, vagyis gödröt ásnak, s azt suttyóval körülfonják. A fekete földzsirt csigákra alkalmazott vedrekben lovakkal fel-huzatván, egy árokba öntik. Ott a víz kiszivárog belőle s hátra-marad a nyúlékony deget, melyet hordókba töltögetve Orosz-országban, Romániában és Erdélyben árusítanak el. A fakószekér faperselye igen természetesen sokat kíván ez anyagból, máskép minél előbb lángot vetne.

A karuca kárumbján (szekérkasfa) átvette magunkat, ...el-helyezkedtünk a szalmaülésen. Jó szerencéjünk léssz (kiáltja fe-lénk egy csángó asszony, ki a vállára vetett rúd végén két teli vedret emel.) „Mert teli kártyával (vizes edény) jött velünk szem-be, azért mondja” magyarázta az asszony beszédjét /utitársa, a szászkúti lévita/.

Kiérve a nagy útra, amint itt az országotat nevezik, minta-szerű töltött úton vagyunk, melyet kizárólag csángók gondoznak. A bogdánfalviak és forrófalviak híres útkaparók, fővegőkön pléh-táblával és számmal. A nagy utat kétfelől terebélyes gyümölcs-fák, főképp meggy, sajmeggy, ágoda (eper), szilva, cseresznye és körtefák szegélyezik... Minden csángó született gyümölcs-kertész. Falvaik valóságos gyümölcsösök (csángóul: livádák), éles ellentétben az orosz falvakkal.

Ipolyi szerint (Myth. 250.), miként a germánoknál a tölgy, a szlávoknál a hárs az ős mythoszi tisztelt fa: úgy minálunk a diófa... Ha ez így áll, a moldvaiak e részben is ugyancsak ma-gyarok. A diófát nagy előszeretettel ültetik. Van is örömük ben-ne, mert e különben rendkívül lassan növény fa, itt az ős televény-földben buján tenyészik, úgyhogy a harminc éves ágas-bogas dió-fát hatvan évesnek néznők.

Az öregek tiszte a fák beoltása. A szép horgas magú szilva különösen kedvelt előttük. Már a hurlugy-, vagy bircsóka-szilva kevesebbet érő, egészségtelen, hideglelés, sárga szilva, semeddig sem áll el, mert héja megrepedez. Körtéik a bódogasszony-, cém-pél-, nyakas-, veres- és mátyáskörte. Almafajtáik a tángyér-, édes-, árpára érő- (az Alföldön: árpával érő), veres-, kaluger-, éveges- (a. m. üveges) és háromféle őszi alma. Kajszi barackjuk úgyszólván nincsen; annál több az őszi barackjuk.

Szekertünk lassan dökög a végtelen gyümölcsösnek látszó országúton. Időközönként megállunk, hogy paripánk kifujja magát, másként félő, hogy a szegény pára megnyuvad, vagyis terítőre kerül a bőre. Ilyenkor le is szállunk s itteni szokás szerint dézsmáljuk a gyümölcsfákat. Ágastól törjük a friss gyümölcsöt; ez itt minden utonjárónak szabadságában áll.

Rendkívüli szárazság van mindenütt. Fél esztendeje nem esett e tájon valamire való eső. A бүтүс oláhok mindenfelé hordozzák a keresztet s a csodatevő ereklyéket, hogy megengeszteljék, esőre bírják az égi hatalmakat. Ha az útszélien ödöngő csángókkal szóba állunk, az is mind a szecsitáról (szárazságról) panaszkodik. „Nincs aratónk (aratni valónk), hiába megyünk a cernába (mezőre), hogy hopsába elvágjuk (vagyis, mint felesek learassuk), háton (borozdán), mezgyén (mesgyén) mindenüt csak rossz áldász (rossz termés). A kutakbul ész kikevészedik (kiapad) a viz. Puj (törökbuza, kukorica) sé termik. Cak kukuta (bүрök) még polemide (mácsony) van béven. Mászt ennünk nem ura (nem lehet), mint cápát (vöröshagyma) még cihányt (csalánt; tavasszal, mikor gyenge, megeszik). Nem adja a kezünk (nincs módunk benne). Nagyon rossz áldász volt az idén”.

Csүry Bálint templomozásukról és társas életükéről írt gondosan (208 a: 247–53. o.):

Eddig még magyarnyelvű volt a kántoruk, vagy mint ők nevezik a gyák, vagy deák, kinek megtartásába, vagy elbocsátásába nekik is van befolyásuk. Hallottam esetet, hogy a deákot a nép elbocsátotta állásából, mert nem tudott magyarul. A deák tartja a vasárnap délutáni hatórai istentiszteletet, ő oktatja a serdülő ifjúságot a vasárnapi iskolákon a vallásra. A templom a csángók vasárnapi gyülekező helye. Felejthetetlen benyomást tett rám, mikor első alkalommal jelen voltam egy ilyen vasárnap délutáni tanításon és istentiszteleten. A csángó nők színes háziszóttos, vagy hímzett viseletükben, a férfiak fehér, nyári vászonruhában, hímzettnyakú ingben, fekete szálakkal tarkázott piros-csíkos övvel jelentek meg. Nők és férfiak külön csoportban ültek. Elöl az öregek, hátul a fiatalok. Közvetlenül a szószék és oltár körül a gyermekek. A deák, vagyis a kántor éppolyan ruházatban, mint a többi falusi férfiak, kiáll a középre és tanít, imádkozik a csángók nyelvjárásán. Templomi tanítás és ima

csángó nyelvjárásban! Ez az egyszerű, részint ódon, másrészt elszigeteltsége miatt újszerűvé, szokatlanná fejlődött magyar nyelv ennek a távoli elfelejtett kis magyar néptörődéknek kicsiny templomában életem egyik legmegkapóbb élménye volt. A kántor a vasárnapi iskolásoknak Mária Magdolna történetét elbeszélve, a bűnről tanított, a hazugságról, mások rágalmozásáról, mint a legelterjedtebb bűnökről. Hogy a kicsi bűn is úgy lealacsonyítja az embert, mint a nagy. A bűnös ember Isten és ember előtt becsutelen. Ha bűnös vagy, „hiába dicsekszel azzal, hogy magyar vagy”, mert semmit sem érsz, sem Isten, sem emberek előtt. A deák vezeti az egész délutáni istentiszteletet. A litánia egyes mondatait éneklő hangon s a jellemző sz-ező csángó nyelvjárásban adja elő: Ó Jézusz, ó Jézusz, ó Jézusz! Légy irgalmasz, légy kegyelmesz! A nép minden mondatot hangosan utána mond, valósággal utána kiált a deáknak. Elül a meggörnyedt, nyolcvan felé járó öreg csángók és csángó nők reszketeg hangjától, hátrább az ifjak harsogó, a nők s az oltár körül a gyermekek csengő kiáltásától valósággal megelevenedett, zúgott, visszhangzott a templom. A csángó a templomban valóban kiált az Istenhez.

Az istentisztelet végén befejező ének következik, egy régesrég ének, melyet az egész gyüleket énekel:

Nyujtsd ki mennyből, ó Szüzanya kezedet,
Ne utáld meg szükségében népedet,
Óltalmazónk Isten után csak Te vagy,
Légy szószólónk, mert szavad ereje nagy.
Mária, ó Mária! Mária, Szüzanya!...

Istentisztelet után végignézzük az ográdában (a parókia udvarán) az ifjúság táncát is, mely a kántor és a szülők szigorú felügyelete alatt folyik. Ebbe a táncba 15–19 éves korig járhatnak a fiatalok. Csak fiúnak fiúval, leánynak leánnyal szabad itt táncolni. Az erkölcs és illem nem engedi meg a vegyes táncot. Még táncolják a csárdáshoz hasonló kettőst, de az öves, melyet egymás övébe fogózva, meg a kezes, melyet kézzel összefogózva járnak, körtánc, tehát román...

/A csángók/ szeretik a gyermeket. Ritka a gyermektelen házaspár, míg a többgyermekes közönséges dolog náluk. Kár, hogy nagy a gyermekhalandóság. Ennek egyik oka az orvoshiány lehet, meg hogy sajátépítésű házaik s benne az életmód nem igen felel meg az egészségügyi követelményeknek. A gyermeket nagygonddal nevelik, mégpedig nemcsak kiki a magáét. Nem egyszer láttam, hogy a gyermeket, ha helytelenül viselkedett, az idegen is megszólította és megintette.

Egy alkalommal egyik faluban járva, két apró gyermek: egy leányka és egy fiúcska szaladt el mellettünk nagy kiáltozással.

– Apókám, apókám! (nagyapám).

Látjuk aztán, hogy kiáltásuk egy szálás öreg csángónak szól,

ki emelt fejjel, merev tartással, botjával tapogatva jött velünk szembe. Vak volt az öreg nagyapó.

Az öreg ráncos arc a kedves hangok hallatára kiderül, nagyapó széttárja karjait s unokáira hajolva, magához öleli őket.

– Kabalám, csitkóm! – kiáltja szerető becézéssel, hol az egyiket, hol a másikat csókolgatva. (A kabala a leánykának, a csitkó a fiúskának szólt).

E kis ízelítő után, helyszűke miatt, a még tovább is érdeklődőket utasíthatjuk a csángókról szóló néprajzi, nyelvészeti cikkek és munkák hosszú sorára (45, 57, 58, 60, 65, 72, 90, 94, 95, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 125, 186, 189, 190, 195, 198, 200, 201, 209, 210, 214, 217, 219, 220, 221, 225, 238, 239).

b. A bukovinai székelyek nem veszítették el székely jellegüket. Életük, ruhájuk, szokásaik, tulajdonságaik egyeznek a székelységgel, néprajzi s emberi ismertetésük és megismerésük egyaránt a székelység körébe tartozik.

c. A kivándorlóról csak mint embertípusról van képünk, egy sötét kép, a züllött, tönkrement emberé. A derék, szorgalmas munkás magyar, aki Romániában pénzt gyűjtögetett magának s a magyar munkás jó hírnevét terjesztette (s amilyen a múlt század derekán elég sok volt), elkerülte az utazók figyelmét. Ez érthető is, ha a kivándorlás szomorú tényére gondolunk. Bizonyára a riadalmukat akarták kifejezni az írók, amikor, visszajesztési szándékkal is, a tönkrement, elzüllött, kocsmázó magyarról írtak csak, mely szinte egyetlen ismert romániai kivándorló-típusunk. Erről írt többek között Tornyai Ferenc kat. pap is, gyurgyevói tapasztalatai alapján (83):

Alig voltam új állomásomon, már úntig meggyőződtem magyar híveim hűtlenségéről. Püspökömtől kezdve mindenkinek nagy szájjal eldicsekedték, hogy olyan pap nincs több a világon, mint az ő papjuk, büszkén hirdették munkásságomat, önfeláldozásomat. De azt megbecsülni, nem csak, a hogy ez katolikus emberhez, hanem közönséges magyar emberhez is illett volna,

már csupa hálából is; arról nem is álmodtak. A német hiveimnek köszönhettem, hogy éhen nem haltam, vagy nem szorultam az utczára, hogy mint kath. magyar pap alamizsnából éljek.

Magyarjaim legnagyobb része a papi fizetésről tudni nem akart, hanem inkább távol tartotta magát templomtól, paptól, a míg csak haláleset, keresztelés, vagy más kényszerűség nem zaklatta hozzám, oly annyira, hogy ha később valami közölni valóm volt magyar hiveimmel, azt csak a sörházban tehettem, ott, hová egyszer a szemes magyar kocsmáros, mikor elmentem előtte, úgy szólított be nagy nevetve: „Parintele, hát tessék betérni! Itt vannak a magyarjai mind.

2. Lelkük és szívük megfogására ismerkedjünk meg a Kárpátokon kívüli magyarok egy-két dalával, meséjével is. (Jegyzeteket l. e fejezet végén.)

a. MOLDVAI CSÁNGÓ MESE ÉS DALOK.

1.

Az ember élete.

Neki fogott az iszten, ke¹ nem vala mit csánnyon², csántán e földet, meliken ielünk. Láttán, ke nem ál jól földnek pusztán, csánt emberekét, kucsákat³, mágá-
rakat⁴, is mindent, mit látunk sze nem látunk szemeink-
vei. Zut onnét megcsántán ükét, elejbe gyüjtén. Is ilü
napot⁵ ígért nekiek.

Elébbszer eléhittán zembërt, is mondotta neki:

»Te ember, te legy gazda földén, is mindenén, is
vigaggy harminc évig, is aggyig is ilj!«

Mikor halta zembër, ke csak harminc évig kel él-
jen, riutt⁶ az iszthenek, hogy mért csak annyi ilü
napat ad, sze nagyon köveszeltin⁷. Ziszten halgatta, is

¹ de, mivel, hogy

² csináljon (csán = csinál)

³ kutyákat

⁴ szamarakat

⁵ életet

⁶ rívott, rítt

⁷ keveselte

nem mondott neki szemmit. Zután elihittán, a mágárt, sze mondotta neki:

»Te ilü napaidba hordozz, huzz, is viszely, nogy nehezsige két, nogy munkákat, is ily kilencven esztendeig«.

Mikor halta a mágár, ke kilencven esztendeig kel ilyen (éljen) ulyan nehezen, bögni fogott, udzs mind e mágár, is ríni fogott, sze kértin az isztent, hodzs védzsen vizsva zesztendejibül.

Okkor az iszten meghalgatta, is lehuzott neki husz esztendőt.

Mikor ëz¹ embër hallottán, ke lehuzott husz évet e mágártul, odaszökött, reménykedve-kérte az isztent, hodzs aggyán oda neki. Ziszten ideatta.

Azután odahittán a kucsát, is mondotta neki: »Te kucsá, te legy embërnek jó barátcsa, örëzd rossz emberektől, is minden rosszakaratul, udzs, hodzs még a hódhoz is ugassz. Is ily hetven esztendőt«.

Okkor a kucsá ordítani fogott, hodzs mit csánynyon ü hetven esztendeig, nekozológgyék², kértén az isztent, hodzs vegyén le zélő napaidul. Ziszten lehuzott neki husz esztendőt.

Mikor meghaltán ëz embër aszt, felszökött, sze reménykedve ësmënd kértin, hodzs aggyán oda neki. Ziszten ideatta.

Azután eléhittán a mómiccát³, is mondotta neki: »Te mómicca, te ledzs emberkipbe, is dzsermék eszbë, sze ily ötven esztendeig. Mikor meghaltán aszt, siratódott, mind e dzserekék, sze kértin ez isztent, kurtíszán⁴ meg ez élő napait. Ziszten eltért, sze lehuzott neki husz esztendőt.

Zember köszentlen⁵ zilü napaitul, odaszökött, is kértin, aggya oda neki. Ziszten ideatta.

¹ ez, e = az, a

² küszködják

³ majmot

⁴ kurtítsa

⁵ elégedetlen

Zután elrendeltin mász móldu elevenszíget, termettsíget,¹ amit teremtett, is elüle kültin ükét: No immám mēnnyeték, ilyeték, hodzs kirendeltem nektek.

Elmentek, helyekét fogtok, Moldovábo, Nagymagyarországbo, kisöbben Amerikábo. Is ilni fogtok.

Zembër ilt harminc esztendeig, ippeg mind a sászárok abba a tájba. Zután harminctul ötven esztendeig óltak dzsermēkei, niépe, dolgozott nehiezbül, hozott haza, ami kel házhoz, mert ezek óltak a mágárnak esztendei.

Zután zembër ielt ötvéntül hetvenig mind e kucsá, ürzi vagyonszágát, s ugot, mind e kucsá hódhoz, gyet² valēki közeledik, vedzsēn el e vagyonszágát. Immán ezek óltak a kucsától való esztendők.

Hetven esztendőtül zember eszik bé dzsermekéknek nyomikba, olyan eszet hordoznak, kacagnak mind e dzsermekék, mit lát másznál, csán ő isz, éppen mind a mómicca, mert ezek a mómicca-esztendők.

Ies ki iel többet kilencventül, vadnak ördög-évei, és mász móldu lélektől, meliktül még elkivánta, mert aszt képzettin³ zembër, ke lesz örökkén sászár, mind a harminc évben.

2.

Gazdag czángó volt az apám,
Rokojába járt az anyám,
Zidók hozták azt vászárra,
A' meredek Szósz-Jázlóra.

Apám, anyám mind jól éltek,
Szok czukojjal* nem czeréltek;
Mikor ő kemek elhaltak,
Nekem csak egy Guzmát hagytak.

¹ élő lényeket, teremtményeket

² ha

³ képzelve

* czukoj, csukoj, csukuj: oláh bojárok hajdúi, rendőr zsoldosok.

Igaz hogy én szegény vagyok
De lám szükségim szem nagyok,
Vagyon egy barna asszonyom
‘Sz avval szükségim’ pótolom.

Husz juhunk van ‘sz egy tehenünk,
Mamaliga^{**} a’ kenyerünk;
‘Sz mégisz jó időket töltünk,
Pap ‘sz patikára nem költünk.

3.

Úgyan mért lennék én szegény
Szósz-Jázlói czángo legény?
Ninczen-e nekem egy bundám
‘Sz hófehér színű harisznyám?

Övemet zöldre fesztettem,
Guczám’ veresszel bé szegtem,
Nem fáj nekem szem bú, szem kín,
Mert enyhít ez a’ három szín.

Ez volt ám a’ czángo színe
A’ mig együtt vert a’ szíve
De most nem ver együtt szíve
Azér sok a’ czángo színe.

4.

Nagy madarat láték nagy bánatba
Magosz fenyü fának tetejébe
Ugy szól úgy szól úgy keszereg
Fejit földbe csökkesztette
Magát holté eresztette.

Oda mene kissz göricze kérdi
Mit szírsz, mit szírsz te nagy madár

^{**}) mamaliga: málé v. kukoricaliszból készült sütemény

Hogy ne szirjak kissz göricze
Ha egyszer társzam elvesztettem
„Ne szirj ne szirj te nagy madár
Társzad helyett társzad leszek.

Nem kell nekem szenki társza
Szenki társza szenki átka.

Erdőt mezőt esze jártam
Csontját bontyát esze gyüttem
Kápolnába rakogattam
Tulujával megfedtettem
Vérivel megfeszitettem.

5.

Vidd el madár, vidd el	Apámnak anyámnak
Vidd el leveletem	Tedd ez ablakjára
De nem igen messze	Ablakjáról vedd el
Csak e' tenger mellé.	Tedd az asztalára.

Tudom mingyárt kérdik
Hogy vagyok mint vagyok
Tudjad megmondani
Tatár rabja vagyok
Földig vaszba vagyok.

6.

Éjen el menek Rószám valamerre
Magyarország köllös közepibe
Ott beszállok liliom képébe
Édesz anyám háza elejibe.

Ott isz kötnek gyöngyöt a' nyakamra
Aranyövet karcsú derekamra.
Ugy indítanak fel a bécsi útra
Hol meg éjen juthatok nagy szomoruszágra.

A' nagy urak jönnek látásomra
De nem jönnek szabadításomra
Szabad nekem ez utra kimennem
Mert meguntam a' pusztában ülnöm...

Éen Isztenem valahára
Üszely gondot ez árvára
Hogy ne jusszon budoszászra
Egyik ajtóról e' mászra.

7.

Ugy jó naprul napra bánat a fejemre
Nagy fájdalom szállott bánatos szivemre.

Ha e hap elnyugszik az elmém bujdoszik
Hoszu tenger ejjen szoha el nem nyugszik.

Ha nekem isz volna egy író diákom
író diákom val levelet iratnék.

Bizott emberemtül bátyámhoz küldeném
Bátyámnak házához apám udvarába.

Irom levelemet nagy szetét tömleczbe
Kérem Isztenemet nagy alázatosan.

Hogy ha még valaha hazámba vihetne
Az Isztenemnek új fogadást tennék.

Az ő szent házába mindennap elmennék
Nyomorult rabokért szívbül könyörögnék.

8.

Most van esztendeje mászodikba fordult
Hogy az éjen édeszem háboruba indult
A' hosszu utakat elejibe vette
A' but 's a' bánatot magához ölelte.

Keszéerj el engemet bár csak a' kapudig
Ha kapudig nem isz bár csak az ajtódig
 Onnét elmenek én szivem egyedül is
 Ingem Iszten öröz, örözzön téged is.

Tunya neked szívem ágyadba heverni
De rossz nekem kincsem hadak között lenni
 Hadak között lenni rólad gondolkodni
 Titkos bánatimat éretted szenvedni.

Az eső isz esik köpönyegem ázik
A szél patkójától a' kő isz szikrázik
 Győzünk-e vagy veszünk tán immár elválnak,
 E szok szenvedés tán meg jutalmazódik.

9.

O szegéjny budoszó legéjny^{*}
Idegen földről jövevéjny
Szenjesz szakadozott ingbe
Fejéer rójtosz köpenyegbe.

Ő meghúzta szegéjny magát
Hol őt meg e nap szem szüti
Nap szem szüti világosszan
Még e hold isz homályosszan.

Napom napom fényesz napom
Szüsz még egyszer világosszan
Nem mindétig homályosszan
Hogy hazámat ne szirasszam.

Ha az erdőt levághatnám
Szép hazámat megláthatnám
Látom füsttyit de csak elig
Hogy éz égen fekéteellik.

^{*}) éjny, mindenütt csak egy syllabát téssen.

Nincsen nekem apám sz anyám
Ki gondot üszeljen rivám
Gondüszelő szent Uriszten
Csak ő üszel gondot rivám.

Éjen Isztenem valahára
Üszelly gondot éz árvára
Hogy ne juszszon budoszászra
Egyik ajtóról e mászra.

10.

Csak azért szeretem
A csángó lányokat,
Tuggyák ők megsütni
Szép font kalácsokat.

Azért nem szeretem
Moszka rú leányát,
ő meg szokta inni
Az erőss pálinkát.

Ha meg tuggyák sütni
Szép font kalácsokat,
El is kapják érte
Szerelmes csókokat.

Nem szerethetem én
Az olá rest lányát,
Nem tuggya megfőzni
Keverni máléját.

11.

Mikor nagy lány voltam,
Szabad madár voltam,
Ha este el mentem,
Regvel hazamentem.

Senki azt sem kérde
Hol jártál, hol ültél
Hol ittál, hol ettél
Kivel beszélgettél.

De hogy férhez mentem
Fogoly madár lettem,
Csak szomszédba mentem,
Mingyárt haza mentem.

Mingyártis azt kérdék
Hol jártál, hol ültél,
Hol ittál, hol ettél,
Kivel beszélgettél.

Míg számomat adám,
Addig elis kapám,
Karcu derekamra
Jó verést hátomra.

12.

Árpa cipó, kenderlepény
Szép Czillandi ullyan legény
Belsőföldön * ő nagy vezér;
Kit meglát, senkitől sem fél.
Eszik, iszik, mulatozik
Szép népivel hadakozik.
Szép Czillandi rezes kardja
Ez a Boért elvagdálja.
Sir a Boér keservesen,
Nem sétálhat Bukurestben.
Sétálhatna ha akarna,
Ha nyakával nem gondolna.
Ne gondolna a nyakával
Hogyha élne igassággal.

13.

Kisétálék kis kertembe
Virágim közé,
Nagy égi harmat lepte be
Virágom szinyét.

Küss görice ritta sétál
Kicsi sárig lábával,

* Itt Belsőföldön
Magyarország értendő.

Moldvaoláhország,

Külsőföldön

pedig

Megszól lilám kis göricét
Szájom szovával.

Megszollitám fülyemülyét
Én szerelmemet
Jöjj be hozzám, édes szüvem
Szép kedvesemet.

Én nem menek, édes szüvem,
Mert megutáltál,
Én helyettem, édes szüvem
Mást választottál.

Jól megnézzed, édes szüvem,
Kit választottál
Tiszta víznek színye alól
Mérget ne igyál.

Sem nem szebbet, sem nem jobbat,
De még ulyant sem.
Nem felejtlek, nem felejtlek,
Téged sohasem.

14.

A csángó lányok derült mondatai kiáltozva, elhangozva, danolva, ugrálva egy menyasszony elvitelekor. Klézsén, 1880 november 25-én.

Szép az uca, ha poross,
Minden lány szép, ha piross.
Ha piross nem szintelen,
Csókot kap ő hirtelen.

Ha nem piross szinetlen,
Csókot kíván végetlen.
Csókot kíván végetlen,
Ha kap, es csak véletlen.

1
15.

Czángó magyar, czángó magyar
Mivé lettél czángó magyar?
Ágról szakadt madár vagy te,
Elvettette, eltemette.

Egy pusztába telepedtél,
Melyet országnak nevesztél,
Moszt sze országod, sze hazád
Czak az Ur iszten gondol rád.

Idegen nyelv bébortja nyom,
Olasz papoczkák nyakadon.
Nem tudsz énekelni, gyónni,
Anyád nyelvén imádkozni.

Én isztenem hová leszünk?
Gyermekeink, sz mi elveszünk,
Melyet apáink őrisztek
Elpusztítjuk szép nyelvünket.

Halljuk még, áll Magyarország,
Oh isztenünk te isz megálld,
Hogy rajtunk könyörüljenek
Sz' elveszni ne engedjenek.

Mert mi isz magyarok vagyunk
Még Ázsiából szakadtunk;
Uriszten szorszunkon szégitsz,
Szegény czángót el ne virítzd.

16.

Istenem, istenem, szerelmes istenem,
Hogy kel ez világot buval eltöltenem!
Szeretetlen társai egy ágyba fekkenni;

Mikor megölelem karjaim zsibbodnak
Mikor megcsókolom könyveim csordulnak...
Istenem, istenem, szerelmes istenem
Hogy kel ez világot buval eltöltenem!

Egy esztendő, kettő buval és eltelik,
De ez örök világ soha el nem telik...
Tenger az éccaka nincs ki elaloggya...
Gyászba jez én szivem, nincs ki vigasztalya.

17.

Ményecske, ményecske,
Megmondám ez észte,
Ne menny a cserjeszbe,
Mer megmar ekkigyó
Szerelem képibe.

18.

Hégyen, földön járogatok vala,
Virágécskat gyűjtögetek vala,
Csincsecskékbe csincselgetem vala,
Lányok, lányok jó lány baráttyai,
Héjtok este hézzánk guzsalyasba,

Kössétek meg hugom koszoruját
Ágból, bogból liliomból
Tiszta veres gyergyinából...
Jobb ága a jobb vállomra hajlik,
Bal ága a bal vállomra hajlik,
Levéle az ölembe hull
Virágja kebelembe hull,
Vig illattya vig szüemre száll...

19.

Rubato

Jöjj meg Duna jöjj meg (ë) Jöjj meg Du - na jöjj meg

E - szóvel zá - por - val sz' Ez én könnyve - im - mel.

Hajts el Duna, hajts el
z' Apám kapujába,
Hogy rikojthassom meg,
Apám édesz apám
Kinek adta lányát,
Hiresz tolvaj után,
Ki moszt isz oda van,
Nagy utat állani
Készeket megfenni,
Örmény papot ölni.
Anyám édesz anyám
Mikor engem csántál,
Csinálhattál lenne
Egy mármur kövecskét,
Kit e patak mossza.
Anyám édesz anyám
Mikor föröszgettél,
Mikor föröszgettél
Gyenge melegvizbe,
Föröszthettél lenne
Buzgó forró vizbe.

Anyám édesz anyám
Mikor kötözgettél,
Mikor kötözgettél,
Gyenge gyócsruhába,
Kötözgettél lenne
Tüzes paraszába.
Anyám édesz anyám
Mikor rengetgettél,
Mikor rengetgettél,
Rengő bölcsecskébe,
Rengethettél lenne
Hét singnik be földbe.
Megunta két karom
Véresz ruhát moszni,
Jajszóval szujkolni
Könnyüvel áztatni.
Megunta két fülem
Zöd erdő zugászat,
Vadmadár szőlőszát
Puszka ropogászat.

20.

Tempo giusto, moderato

1. Zsd pánt-li-ka könnyüd gú - nya, Vi - rá-gom vi - rá - gom,
Zsd pánt-li-ka könnyüd gú - nya, Vi - rá - gom vi - rá - gom.

2. Met azt a szél könnyen fujja,
Virágom, virágom
Met azt a szél könnyen fujja,
Virágom, virágom.

3. De a fátyor nehéz gunya,
Virágom, virágom
De a fátyor nehéz gunya,
Virágom, virágom.

4. Met azt a bu letogolja*
Virágom, virágom
Met azt a bu letogolja,
Virágom, virágom.

5. Tavaszi szél vizet áraszt,
Virágom, virágom,
Tavaszi szél vizet áraszt,
Virágom, virágom,

6. Minden madár társat választ,
Virágom, virágom,
Minden madár társat választ,
Virágom, virágom,

*) letogolja = leszaggatja

7. Há én immá kit válasszak,
Virágom, virágom,
Há én immá kit válasszak,
Virágom, virágom,

8. Te éngemet s én tégedet,
Virágom, virágom,
Te éngemet s én tégedet,
Virágom, virágom,

21.

Tempo giusto

1. Mi - ko lé - án vó - tam, mi - ko lé - án vó - tam.
Szabad ma - dár vó - tam, sza - bad ma - dár vó - tam.

2. Ha régvél elmentem, ha régvél elmentem,
Eszte hazamentem, eszte hazamentem.

3. Ud nem kérte szenki, ud nem kérte szenki,
Hava jártál lányim, hava jártál lányim.

4. Cak anyám aszt monta, cak anyám ászt monta,
Fekigyél le lányim, fekigyél le lányim.

5. Te leánti ágyodba, te leánti ágyodba,
Tedd le a fejedet, tedd le a fejedet.

6. Leánti párnámon, leánti párnámon,
De had elaluttam, de had elaluttam.

7. Ien iédesszanyámnál, ién iédesszanyámnál,
Fogott madár vótam, fogott madár vótam.

22.

Parlando rubato

Mend el hottom ig-le-te-met. hej! barna pirosz me-niec - kémet.

Kiet sziep árva gyermekemet,
Hej! vaszasz talpú szekeremet.

Z eszte jett ed nad ellenszieg,
Lavam legyen nyereg alatt.

Ien isz magam fegyver alatt,
Z eszte jett ed parancolat.

Sz e legienszeg kardot kösszön,
Sz e legienszeg kardot kötött

23.

Tempo giusto

Hidló végin padló végin Ka-ri - kasz tán-cot jár - ják
Hidló vé-gin padló végin Ka-ri - kasz tán-cot jár - ják.

Elöl járja Jánosz biró bangosz dolimánba,
Márie dasszun hátuj járó csepü rokojábó,
Ájj kezemre, járó kedvemre, tanuj emberszégre,
Met haz Iszten essze rendel mük tanutak leszünk.

24.

Tempo giusto

Sz e - la - lut - tam va - - la

sz' e - la - lut - tam va - la.

2. Sz álló viznek mártován,
Sz álló viznek mártován.	6. Kertem közepibe,
Házom elejibe.
3. Felnőtt liliomszál,
Felnőtt liliomszál.	7. Sz háho megfogánik,
Nekem szerenciemre.
4. Ki kell onnat venni,
Ki kell onnat venni.	8. Nekem szerenciemre,
Máznok buszujáro.
5. Uj hejbe kell tenni,
Uj hejbe kell tenni.	9. Készén vettem észre,
Virág állopottyát.
10. Sz áldott az az anya,
Ki virágot iltet.
11. Máznok, nem magánok,
Mász ember fijánok.
12. Sz áldott az az apa,
Ki kertéckiet kertél.
13. Máznok, nem magánok,
Mász embër liánnjánok.

25.

Tempo giusto

Té-li, nyá-ri la-bo-da, szir-ke lavasz ka-to - na,
Kell-ë neked rézë-ta? Kiene biz a ha len-ne! Nénémasszony
ë kerbe szöd rézödöt kezi - be, Nekem öszad belé-le, had vegyem ë
kezem - be, Had vegyem e kezem-be, tégym e ka - lapom-ba.

b. A BUKOVINAI SZÉKELY DALOKBÓL

26.

Illik annak keseregni,
Ki világot búval éli;
Búval éli: úgy kesergi,
Szép hazáját távol nézi,
Távol nézi úgy kesergi.

Édes hazám, Magyarország
Bár csak határod láthatnám,
Látom füstjít, de csak alig
Hogy az égen feketélik.

27.

Poco rubato

1. Magyarország szélén Vagyon éggy al - ma fa

Az a - latt é - ne - kél Két lovaska - to - na Sonyoru ké

2. Mind azt fujdogálja:
Keserü az élte,
Keserü az élte,
Sonyoru kényere.

3. Minden szegény legény
Vigyázzon magára,
Hogy az katonaság
Ne sújön nyakába.

4. Mert az katonaság
Holtig való rabság,
Mert az katonaság,
Holtig való rabság,

28.

Tempo giusto

1. Cifra bunda szëgre van a - kasztva, Szaladj rózsám, akaszd a

nyakamba. Hagy járjukel azt a csár - dás tán - cot,

Fe - jér vá - ron zër - ge - tik a lán - cot.

Apró j-alma lehullott a sárba,
Ki felszédi, nem marad héjába,
Én felszédem, kimosom, eltészem,
S a rózsámat igazán szeretem.

29.

Rubato

1. Csernavic pi - a - cán Egy i - de - gën
le - gény Ugy sir s ugy ke - se - reg
A töm - lec fe. - ne - kén.

2. A tömlec feneke:
Lefeküvő ágya,
A tömlec oldala:
Az ő háló társa.

4. Abban a tömlecben
Egy asztal letéve,
Egy asztal letéve,
Búval béteritve.

3. A tömlec ajtaja:
Beszélgető társa,
A tömlec ajtaja:
Beszélgető társa.

5. Ara az asztalra
Egy pohár letéve,
Egy pohár letéve,
Bánottal megtőtve.

6. »S akárcijé lenne
Ez a teljes pohár,
Csak ingem elváгна
Az a gyászos halál!«

30.

Poco rubato

1. Látom az é le - tēm Nem i - gēn gyō - nyō - rü

El - hir - vadt ar - cá - mon Folydo - gál a könyü.

2. Sírjatok szemeim,
Hulljatok könnyveim,
Gyakran áztassátok
Elhírvadt arcáim.

4. Fúvom az énekét,
De nem jó kedvemből,
Csak a bú fútassa
Szomorú szüvemből.

3. Nekem ne vétsetek
Mert én árva vagyok,
Idegēn országon
Csak egyedül vagyok.

5. Fúdd el jó szél, fúdd el,
Hosszú útnak porát,
Hosszú útnak porát,
Az én szüvem búját.

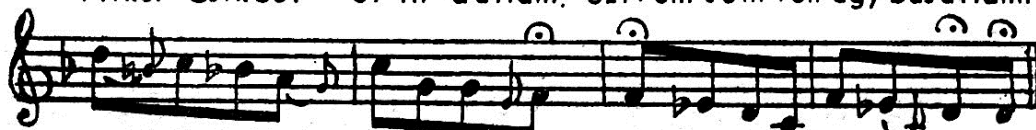
6. Fúdd bé édesemnek
Meleg kebelébe,
Hogy haljon még tőlle
Ne éjēn kedvére!

31.

Parlando

Mikor Csikból el in - dultam, Szivem sem volt úgy búsúltam.

Ke zem fejem - re kapcsoltam, Sēn magamat úgy si - rattam.

32.

Rubato

Én el - me - nyek te itt ma - radsz
Töllem több pa - naszt nem hallasz Mégnyug - ha - tól
pa - na - szim - tól ö - lelge - tő karja - im - tól.

Móduvának nagy a széjje
Istenem, vígy ki belőle,
Ha ki nem viszel belőle,
Bémegyek a temetőbe.

c. OLÁHORSZÁGI KIVÁNDORLÓK EGY
TÁNCRIGMUSA

33.

Korcsomaház a' templomunk
Két muzsikus, két jó papunk.

Erdély orjszág ajz én hajzám
Met ott lett vót ajz én anyám.

Akárki mit bejszéljen
Aj szerelem nem szégyen.

Jere hozzám kincsöm Furus
Ne légyen szíved háborus.

Ha hozzám el nem jössz mára
Hojzád mönök éjjszakára.

Hová-hová? ajz Zángorba!*

Gyere inkább ajz ágyamba!

JEGYZETEK A MESÉHEZ ÉS A DALOKHOZ

1. Rubinyi Mózes gyűjtése Szabófalváról (95:143–4. o.). Megismerhetjük belőle a már nehezen érthető északi-csángó nyelvjárást is. R. gyűjtésén kívül alig van más cs. szövegünk.

2–18. Dallam nélküli dalszöveg gyűjtések, nem mindig teljesen megbízhatóak: a mult században meg-szépítették, javították a népdalok szövegeit. Az itt közöltek mély várakozása s keserve igen megható, nyelvi finomsága, becézése, szépsége igen üde. Egy-től egyig a déli csángók köréből valók, az északiak elfelejtettek minden magyar dalt. – 2–3. Viola Jó-zsef sós-tázlói gyűjtése (34). – 4–14. Petrás Ince klé-zsei gyűjtése: 4–9. a Tudománytárból (35: 150–63., illetve 96. o.), a 10-iket Rokonföldi néven közölte P. (58: 1878. VII. 192.). 11–4. Rubinyi közölte P. kéz-iratából (95: 203–6. o.). – 15. László Mihály közlése Forrófalváról (60: 198. o.). – 16–8. Rubinyi Mózes gyűj-tése Bogdánfalváról (94: 230–1. o.). Lejegyzése s szö-vege is megbízható már.

19–25. Szövegek dallamokkal. Csak így kettesben, együtt értékesek a népdalgyűjtések. A szövegek egy-ügyűbbek, mint a mult századi átsímítottak, a dal-lamok a régi magyar népdalstílushoz tartoznak, az új stílus nem honosodott meg köztük. Itt-ott oláh hatást vettek fel. – 19–20. Veress Sándor lejegyzései Bog-dánfalván, 1931-ben (197: 136. és 140–1. o.). Az elsőt énekelte Bodó János leánya, Maris, 18 éves, a máso-dikat Kozsán Józsi 28. éves. – 21–25. Domokos Pál

* Zángor = mészárszék.

Péter gyűjtése: 21–3., bogdánfalvi leányok énekelték neki 1929-ben (195: 203., 206., 211. o.); 24–5. 1932-iki gyűjtéséből Bartók lejegyzése. Az elsőt Nagypatakon énekelte Petrás Maris, a másodikat Trunkon Pista Jánosné (232: 27., 41. o.).

26. László Mihály dallam nélküli közlése a bukovinai fonókból (60: 167. o.).

27–30. Kodály 1914-iki híres bukovinai gyűjtéséből (158a: 146., 67., 186–7., 92–3. o.). A magyar népdallam-kincsnek a legértékesebb része a bukovinai székely népdalok. A 27. és 29. dalt Biró Balázné 49 éves énekelte Hadikfalván, a 28.-at Péter Bibiánné 45 éves Fogadjistenben és a 30.-at László Györgyné 42 éves Istensegítsen.

31. Kis-Várday Gyula gyűjtése (202: 131. o.). A dal még a kivándorlás emlékét őrzi.

32. Balla Péter gyűjtése (212: 135. o.).

33. Ürmösy Sándor feljegyzése 1843-ban, az oláhországi Nagy-Kimpiánban, ahol egy boérnő nép számára rendezett táncmulatságán hallotta négy-öt »szesz-mámoros« magyartól, akiknek »míveletlen táncát.. nem tudtam, szégyeljem-é, vagy kitörő nevetésemmel neveljem... a' póremberek és a' tornáczában még feszültebb figyellel ülő czifra boérnő lármás kaczaját, kik a' magyartánczot olly nevető ítélettel nézték, mint az orosz medvebocs tánczát« (36: 27–8. o.).